

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**76-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

14 травня – 23 травня 2024 р.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ ХРАМУ СВ. ПАНТЕЛЕЙМОНА В С. ШЕВЧЕНКОВЕ ІВАНО- ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Храм Св. Пантелеймона в селі Шевченкове Івано-Франківської області є значущою пам'яткою архітектури, яка збереглася до наших днів. Цей храм відноситься до галицької архітектурної школи. Галицька архітектурна школа - напрямок у романській, а одночасно візантійській та давньоруській архітектурі, що розвинувся на території Прикарпаття у добу правління династії Ростиславичів.

Характерною рисою школи є використання романської техніки мурування з тесаних білокам'яних блоків для створення хрестово-купольних храмових будівель візантійського типу. Храм Св. Пантелеймона - це єдиний збережений храм Галичини, історія якого сягає княжих часів. Вважається, що величну церкву в романському стилі збудував у 1194-му році волинський князь Роман Мстиславович і посвятив її імені свого дідуся, київського князя Ізяслава, якого охрестили Пантелеймоном.

Цікаво, що датування визначили за графіті, які виявили на стінах храму. На тесаному камінні чітко видно нашкрябані хрести, малюнки й цілі написи, писані кирилицею, латиницею та, навіть, по-вірменськи (Рис.1). Та найчастіше зустрічаються зображення хрестів. На думку істориків, це свідчення того, що в храмі зберігалася свята реліквія - фрагмент Животворящего хреста, на якому розіп'яли Ісуса. Є свідчення, що тевтонці проходили повз Галич і залишили свій слід на мурах церкви.

Рис. 1. Зображення на стінах храму.

Після захоплення Галичини Польщею церква була пересвячена в кафедральний собор для латинського католицького архієпископа.

Великої шкоди пам'ятці завдала пожежа 1802 р., під час якої згорів костел, монастир і багато цінних документів. Однак найбільшого

руйнування завдала пам'ятці Перша світова війна. Під час гарматного обстрілу 1915 р. був майже повністю знищений західний портал, крім двох капітелей лівих колон, зруйновані західний фасад, дах, інтер'єр, постраждав верх дзвіниці (Рис. 2).

Відразу після реставрації 1998 р. церкву було пересвячено в греко-католицький храм.

На початку 90-х храм було реконструйовано відомим львівським архітектором Іваном Могитичем. За його проєктом відновили купол і верхню

Рис. 2. Зображення зруйнованого храму.

частину будівлі. Відтак нижня частина, десь, до 5-7 метрів у висоту, є цілком автентичною.

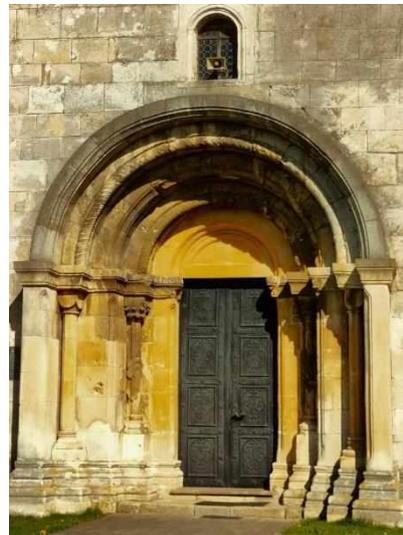

Рис. 3. Західний портал.

У первісному вигляді це був чотиристовпний одноверхий храм, складений з блоків світло-жовтого каменю на вапняному розчині. Якщо припустити, що збудували його за хрестовокупольною системою, то по закомарах, очевидно, його перекривали півциркульні склепіння. Хрещаті стовпи мають вузькі бокові лопатки.

Перспективний західний портал (Рис. 3) оздоблено колонками на п'єдесталах складного профілю з добре прорисованими капітелями корінфського ордеру. Антаблемент portalу оздоблено різьбленням стилізованого акантового орнаменту, перевитого джгутами. Такі самі орнаменти й джгути облямовували архівольти portalу. Вражає майстерне профілювання окремих деталей.

Дещо простіше вирішено південний портал, оздоблений колонками з антаблементом. Маленькі капітелі пілястрів аркади, що членують апсиди східного фасаду, надзвичайно витончені.

Стародавній Галич мав тісні культурні зв'язки з сусідніми народами. Його архітектура, безперечно, пов'язана з романською архітектурою, зокрема сусідньої Угорщини. Певні романські впливи, як наприклад, ротондональність, витягнутість апсид, видно в планах деяких будівель. Але це стосується лише невеликих споруд. В будівництві великих храмів галицькі будівничі дотримувалися загальноруських правил. Багато спільного з романською архітектурою мають прийоми кам'яного різьблення. Так, різьблені деталі порталів церкви Пантелеймона багато чим схожі на різьблені деталі порталів ряду споруд Угорщини XII – XIII століть. Певну стильову подібність до форм галицьких порталів та різьблених деталей мають романські споруди Польщі, Чехії, Моравії.

Розбивка плану будівлі ідеально точна. Всі кути прямі, всі розміри однакові в схожих частинах і деталях.

У споруді вражають класична гармонія і рівновага між масами і деталями, між інженерною суворістю карбованих пілястр та півколонок і витонченою різьбою на порталах і капітелях.

Нині церква є діючою, але належить до Національного заповідника “Давній Галич”.

Дослідження архітектури храму Св. Пантелеймона в селі Шевченкове виявило багату історичну та культурну спадщину цієї споруди. Архітектурні деталі, такі як стилізовані орнаменти та вишукані деталі, свідчать про майстерність будівництва та важливість церкви для місцевого населення. За допомогою дослідження ми можемо краще зрозуміти культурний та релігійний контекст того часу, а також відновити історію цієї визначної споруди. Такий аналіз дозволяє зберегти та відтворити цінність і значення церкви як частини національної та культурної спадщини.

Література

1. *Історія українського мистецтва.* – К.: Наукова думка, 1966 р., т. 1, с. 215 – 218.
2. *Логвин Г.Н. По Україні.* – К.: Мистецтво, 1968 р., с. 269 – 270.
3. https://www.pslava.info/ShevchenkoveS_CerkSvPantelejmona,237259.html
4. <https://orden-panteleimon.com.ua/ua/stpanteleimon/churches/hram-sv--panteleymona--galich--ivano-frankivska-obl-->